

Asiantuntijalausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnan hallintovaliokunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

HE:ssä sote-maakuntalaiksi 51 §:n sisältämä riippumattoman sisäisen tarkastuksen järjestämisvelvoite tukee Sisäiset tarkastajat ry:n hallituksen näkemyksen mukaan erinomaisesti julkisen sektorin hyvän hallinnon toteuttamista.

Tämän riippumattoman sisäisen tarkastuksen järjestämispykälän vahvistamiseksi ja tukemiseksi Sisäiset tarkastajat ry esittää lisättäväksi 51 §:ään tiedonsaantioikeudet sekä selvennyksiä laadukkaan, yhdenmukaisen ja ammattimaisen sisäisen tarkastuksen järjestämisen turvaamiseksi pykälän 51 perusteluihin seuraavasti:

- 1) Sisäisen tarkastus, toiminta-ajatus ja määritelmä
- 2) Sisäisen tarkastuksen järjestäminen
- 3) Tiedonsaantioikeudet

Sisäinen tarkastus on hallituksen ja ylimmän johdon kumppani, joka auttaa organisaatiota pääsemään tavoitteisiinsa.

Sisäisestä valvonnasta on paljon tekstiä, mutta se ei nykymuodossaan informatiivisesti vielä riitä määrittämään yhdenmukaisesti ja laadukkaasti sisäistä tarkastusta ja sen järjestämistä Hyte-alueilla sote-maakunnissa. **Lain velvoittamien hyte-alueiden valmistelijoiden ja vastuullisten viranomaisten ja toimielinten tietämystä lakisääteisen sisäisen tarkastuksen toiminnon toteuttamiseksi tulee lisätä lain perusteluissa.** Näin on tehty jo esimerkiksi tarkastuslautakunnan osalta sen roolin ja tehtävien kuvaamiseksi lain perusteluissa.

Tämän lausunnon liitteenä on lisätietona kuva sisäisen tarkastuksen ammatillisesta ohjeistuksesta. Ammatillisen ohjeistuksen ydin on **sisäisen tarkastuksen toiminta-ajatus** ja ohjeistuksen keskeinen velvoittava elementti on **sisäisen tarkastuksen määritelmä**.

1) Sisäisen tarkastus, toiminta-ajatus ja määritelmä

Kannanotto: Esitämme 51§:n perusteluihin lisättäväksi:

Sisäisen tarkastuksen toiminta-ajatuksen, ammatillisen ohjeistuksen mukaisesti seuraavasti:

- Sisäisen tarkastuksen toiminta-ajatuksena on lisätä ja turvata organisaation arvoa tarjoamalla riskiperusteista ja objektiivista varmistusta, neuvoja ja näkemyksiä.

Sisäisen tarkastuksen määritelmän, ammatillisen ohjeistuksen mukaisesti seuraavasti:

- Sisäinen tarkastus on riippumatonta ja objektiivista arviointi- ja varmistus- sekä konsultointitoimintaa, joka on luotu tuottamaan lisäarvoa organisaatiolle ja parantamaan sen toimintaa. Sisäinen tarkastus tukee organisaatiota sen tavoitteiden saavuttamisessa tarjoamalla järjestelmällisen lähestymistavan organisaation riskienhallinta-, valvonta- sekä johtamis- ja hallintoprosessien tehokkuuden arviointiin ja kehittämiseen.

2) Sisäisen tarkastuksen järjestäminen

Kannanotto: Esitämme 51§:n perusteluihin lisättäväksi:

- Sisäinen tarkastus tulee järjestää ja organisoida sisäisen tarkastuksen ammatillisen ohjeistuksen mukaisesti.
- Sisäisen tarkastuksen riippumattomuus tarkoittaa suoraa viestintä- ja raportointimenettelyä hallitukselle ja ylimmälle johdolle. Riippumattomuus tarkoittaa, että sisäisen tarkastuksen järjestäminen perustuu organisaation omaan asiantuntevaan resurssointiin ja sisäisen tarkastuksen ammattimaisen hankintaosaamisen ylläpitämiseen. Riippumattomuuden turvaamiseksi sisäisen tarkastuksen palveluita ei voida samanaikaisesti ostaa samalta tarkastusyhteisöltä, joka toteuttaa tilintarkastuksen. Riippumaton sisäisen tarkastuksen järjestäminen on määritelty organisaation hallintosäännössä ja hallituksen hyväksymässä sisäisen tarkastuksen toimintaohjeessa.
- Sisäisen tarkastuksen resursoinnin tulee olla riittävää ottaen huomioon valvontavelvoitteet, toiminnan laajuus, luonne ja siihen liittyvät riskit.

3) Tiedonsaantioikeudet

Kannanotto: Esitämme 51§:ään lisättäväksi sisäisen tarkastuksen tiedonsaantioikeudet. Selkeyden vuoksi sisäisen tarkastuksen tiedonsaantioikeuksista tulisi säätää pykälätasolla (51§), kuten on säädetty tarkastuslautakunnan ja tilintarkastuksen tiedonsaantioikeuksista seuraavasti:

- Sisäisellä tarkastuksella on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada maakunnan viranomaisilta ja maakuntakonserniin kuuluvilta yhteisöiltä ja säätiöiltä tiedot ja nähtävikseen asiakirjat, joita se pitää tarpeellisina tehtävänsä hoitamiseksi.

.....

Sisäiset tarkastajat ry - lausunto:

Sisäiset tarkastajat ry on lausunut 25.9.2020 hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi seuraavasti:

.....

Sisäiset tarkastajat ry

Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

HE:ssä sote-maakuntalaiksi 51 §:n sisältämä **riippumattoman sisäisen tarkastuksen** järjestämisvelvoite on Sisäiset tarkastajat ry:n hallituksen näkemyksen mukaan hyvä uudistus, joka tukee julkisen sektorin hyvän hallinnon toteuttamista.

IIA Finland / Sisäiset tarkastajat ry

Energiakuja 3

00180 Helsinki

+358 (0)50 505 6669

sisaiset.tarkastajat@theiia.fi

www.theiia.fi

Sisäiset tarkastajat ry esittää 51 §:ään täsmennystä tiedonsaantioikeuksiin sekä lisäyksiä pykälän 51 perusteluihin alla olevien kohtien mukaan.

1. Esitämme 51§:ään lisättäväksi sisäisen tarkastuksen tiedonsaantioikeudet:

Selkeyden vuoksi sisäisen tarkastuksen tiedonsaantioikeuksista tulisi säätää pykälätasolla (51§), kuten on säädetty tarkastuslautakunnan ja tilintarkastuksen tiedonsaantioikeuksista:

”Sisäisellä tarkastuksella on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada maakunnan viranomaisilta ja maakuntakonserniin kuuluvilta yhteisöiltä ja säätiöiltä tiedot ja nähtävikseen asiakirjat, joita se pitää tarpeellisina tehtävänsä hoitamiseksi.”

2. Esitämme 51§:n perusteluihin lisättäväksi:

Sisäisen tarkastuksen järjestämisvelvoite on määritelty pykälässä, mutta sisäisen tarkastuksen **toiminnan perusteita** ja tehtäviä ei kuitenkaan ole lain perusteluissa avattu ja selkeytetty. Sisäisestä valvonnasta on paljon tekstiä, mutta se ei nykymuodossaan informatiivisesti vielä riitä määrittämään sisäistä tarkastusta ja sen järjestämistä sote-maakunnissa. Lain velvoittamien tietämystä lakisääteisen sisäisen tarkastuksen toiminnon toteuttamiseksi tulee lisätä lain perusteluissa. Näin on tehty jo tarkastuslautakunnan osalta sen roolin ja tehtävien kuvaamiseksi lain perusteluissa.

a) Kansainväliset sisäisen tarkastuksen ammattistandardit

Lain perusteluissa tulee viitata kansainvälisiin sisäisen tarkastuksen ammattistandardeihin sisäisen tarkastuksen toiminnan ohjaamisessa.

Yhdenmukaisen ja laadukkaan sisäisen tarkastuksen järjestämiseksi sote-maakunnissa olisi lain perusteluissa todettava ammatillinen viitekehys ja sen perusperiaatteet, joiden pohjalta sisäinen tarkastus toteutetaan. Näin on tehty **valtion talousarvioasetuksessa**, joissa viitataan **ammattia ohjaaviin alan kansainvälisiin sisäisen tarkastuksen ammattistandardeihin**. Valtion TA-perustelumuiotissa (29.3.2004) todetaan: ”sisäisellä tarkastuksella on oma valtion talousarvioasetuksen

70 §:ssä säädetty ja kansainvälisissä sisäisen tarkastuksen standardeissa määritelty tehtävänsä”.

b) Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuuden arviointi

Sisäisen tarkastuksen tehtävänä on arvioida ja varmentaa sote-maakunnan sisäisen valvonnan ja **riskienhallinnan** toimivuutta ja **auttaa sote-maakuntahallitusta** (hallituksen tehtävät 43§).

Perusteluihin on syytä lisätä sisäisen tarkastuksen tehtäviin sisältyväksi myös **”riskienhallinnan toimivuuden arvioiminen”**, koska maakuntahallituksen vastuulla on sekä sisäisen valvonnan että riskienhallinnan järjestäminen.

c) Järjestäminen

Lakisääteisen riippumattomuuden toteuttamiseksi, riippumattoman valvonta- ja riskienhallintainformaation välittämisen toteuttamiseksi, olisi selkeintä ja ammatilliseen viitekehyksen perusajattelun mukaista, että sisäisen tarkastuksen toiminto tulee järjestää maakuntahallituksen alaiseksi tai sen tarkastusjaoston/toimikunnan alaiseksi toiminnoksi.

Laissa todetun riippumattomuuden turvaamiseksi maakunnissa tulisi resursoida sisäinen tarkastus lähtökohtaisesti omaksi tehtäväksi/viraksi siten, että mahdollisten erityisasiantuntemuksen, ostopalveluhankintojen ja lisäresurssien hankinnasta ja raportoinnista vastaa ammatilliset standardit tunteva sisäisen tarkastuksen asiantuntija. Tämä turvaa organisatorisesti riippumattoman ja luottamuksellisen tarkastustyön, välittömän yhteistyön maakunnassa toimivien erilaisten tarkastus- ja arviointitahojen kanssa, sekä mahdollistaa maakuntahallituksen välittömän ohjaus- ja valvontaotteen tarkastustoimintaan. Vaihtoehtoisesti sisäinen tarkastus voitaisiin toteuttaa maakuntien yhteistoimintana (esim. kuntien yhteisesti toteuttamat tietosuojavastaavien tehtävät).

Kilpailu- ja kuluttajaviraston raportti ”Harmaa talous ja hankinnat” (2019) suosittelee painokkaasti sisäisen tarkastuksen järjestämistä kuntiin ja kuntayhtymiin ja hallituksen alaisuuteen.

d) Tilintarkastusta koskeva pykälä 125 §, kohta 4:

Tilintarkastajan on tarkastettava tämän kohdan mukaan: "onko sote-maakunnan sisäinen valvonta, sisäinen tarkastus ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta järjestetty asianmukaisesti." Tilintarkastajan huomio kiinnittyy lainmukaisuuden tarkastamiseen, ja tässä tapauksessa pykälän 51§ toteutumiseen, "hallitus on järjestänyt riippumattoman sisäisen tarkastuksen".

Tämänkin perusteella olisi tärkeää, että sisäisen tarkastuksen 51§:n lain perusteluissa viitattaisiin kansainvälisiin sisäisen tarkastuksen ammattistandardeihin sisäisen tarkastuksen järjestämiseksi, jolloin tilintarkastaja voisi ottaa kantaa ammatillisen viitekehyksen sisältämien periaatteiden ja ammattistandardien avulla siihen, onko sisäinen tarkastus järjestetty asianmukaisesti.

Kaarina Sinersalo
Toiminnanjohtaja
Sisäiset tarkastajat ry